

УДК 782.1

Цитування:

Го Чанлу. Оперний театр як категорія української оперології. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2022. № 4. С. 123–129.

Го Чанлу,
аспірант

Харківської державної академії культури
<https://orcid.org/0000-0001-8926-4309>
645200681@qq.com

Guo Changlu (2022). Opera House as a Category of Ukrainian Operology. National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal, 4, 123–129 [in Ukrainian].

ОПЕРНИЙ ТЕАТР ЯК КАТЕГОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОПЕРОЛОГІЇ

Мета статті – розробити систему тлумачень оперного театру як категорії української оперології. **Методологія дослідження** базується на взаємодії методів історичного, теоретичного та виконавського музикознавства, а саме системного й термінологічного підходів, характеризується залученням історико-генетичного, порівняльного методів, позицій теорії комунікації, принципу історичної синхронізації. **Наукова новизна** роботи полягає в систематизації змістовних рівнів, властивих категорії, що осмислюється; уведенні до її тлумачення розвиненої понятійної системи, конкретизації значеннєвих масштабів та тлумачень, властивих її понятійним рівням; у підсумку запропоновано *актуальну наукову парадигму тлумачень категорії «оперний театр»*. Визначено механізм утворення понятійної системи навколо змістотворення категорії «оперний театр», пов'язаний, зокрема, з деталізацією її загального змісту, а також виокремлення взаємодіючих із нею більш локальних за своїм обсягом, конкретизуючих її зміст понять і дефініцій (наприклад світовий оперний театр, континентальний оперний театр, національний оперний театр тощо). Обґрунтовано доцільність уведення до сучасної української оперології понять *авторський оперний театр* і *колективний імпресаріо*. Якщо перше з них передбачає тлумачення категорії «оперний театр» як *summa summarum* оперних проєктів (реалізованих і не завершених; художніх і науково-критичних), сукупності художніх пошуків і закономірностей творчого мислення, втілення оперної поезики й естетики, сформованих у доробку певного композитора, то друге зумовлює тлумачення оперного театру як такого утворення, що вирішує низку творчих та організаційних проблем, шукаючи результативні шляхи подолання кризи, налагоджуючи дію оперно-театральної антрепризи, гастрольних поїздок. **Висновки.** У статті надано систему тлумачень і функцій категорії української оперології «оперний театр»; утворено цілісну понятійну систему, розроблено та запропоновано наукову парадигму тлумачень категорії «оперний театр»; визначено п'ять рівнів тлумачення категорії «оперний театр», спостережених в українській оперології (як категорії історичного музикознавства; континентального та світового масштабу; авторського явища (авторський оперний театр); архітектонічної споруди, що визначає поезику «оперного міста»; менеджерську систему, сформовану з метою вирішити організаційні завдання, що сприяють успішному здійсненню творчого продукту – оперного спектаклю). Встановлено, що категорію «оперний театр» вирізняє змістовно-функціональна подвійність як родова ознака; оперний театр постає як поле виявлення різних форм діалогу – міжнаціональної, темпоральної, топографічної, що зумовлює актуальність своєрідного «перекладу» оперного твору на рівні сценічної і вербальної мови (підтекст) у процесі його постановки в інших національно-континентальних умовах відповідно до національних традицій.

Ключові слова: оперний театр, авторський оперний театр, національний оперний театр, оперологія, колективний імпресаріо.

Guo Changlu, Graduate Student, Kharkiv State Academy of Culture

Opera House as a Category of Ukrainian Operology

The aim of the article is to develop the explication of an opera house as a category of Ukrainian operology. **The research methodology** is based on the combination of historical, theoretical, and performance musicology, in particular systemic and terminological approaches. The author has also applied the historical-genetic and comparative methods, principles of the communication theory, and the principle of historical synchronisation. **Scientific novelty of the research.** The author has systematised the analysed content levels and essential categories; introduced a developed terminological system into the concept interpretation; specified valued scales and interpretations relevant to the concept's content levels. As a result, the author has suggested a topical scientific paradigm of interpreting the category of an opera house. The mechanism of making the terminology system of the opera house concept has been defined, which includes the detailed description of its content, specification of local terms and definitions that correlate with it. These terms include the world opera house, the continental opera house, and the national opera house. Moreover, the author has

justified the necessity of introducing into the modern Ukrainian operology such terms as the authorial opera house and corporate impresario. The former term implies the interpretation of the opera house concept as «summa summarum» of opera projects (both realised and not yet finished; artistic and scientific-critical), a combination of artistic search and regularities of creative thinking, manifestation of opera poetics and esthetics as the legacy of each specific composer. The latter term specifies the opera house concept as a formation that tackles a number of creative and organisational problems, searching for an effective way of managing the crisis, preparing the opera-theatrical enterprise and professional tours.

Conclusions. The article presents a system of interpretations and functions of the «opera house» category within the Ukrainian operology, develops a comprehensive terminology system, and suggests a scientific paradigm of interpreting the category of the opera house. The author also distinguishes five levels of interpreting the «opera house» category that can be observed in the Ukrainian operology: as a category of historical musicology of both continental and worldwide scale, as an authorial phenomenon, namely the authorial opera house, as a architectonic structure that defines the poetics of the «opera city», and as a managerial system created to solve organisational problems and favour successful realisation of the opera performance. It has been established that its content-functional duality as a generic feature distinguishes the opera house category. The opera house appears to be a field for distinguishing international, temporal, topographic forms of dialogue that stipulates for the topicality of a specific interpretation of the opera work at the level of stage and verbal language (implication) in the process of its staging in other national and continental conditions in accordance with the national traditions.

Key words: opera house, authorial opera house, national opera house, operology, corporate impresario.

Актуальність теми дослідження полягає у вирішенні низки важливих для українського музикознавства завдань: систематизації тлумачень категорії української оперології «оперний театр»; визначенні рівнів тлумачення категорії, що постає предметом вивчення; розробці наукової парадигми категорії оперний театр; осмисленні змістовно-функціональної подвійності як родової ознаки категорії «оперний театр», а також її розуміння як поля виявлення різних форм діалогу.

Аналіз досліджень і публікацій. До пропонованої розвідки уведено наукові роботи, що представляють українську оперологію, надруковані на початку ХХІ століття. Серед таких визначимо праці: М. Черкашиної-Губаренко, де домінує історичний підхід до досліджуваної категорії; А. Кириченко, Ту Дуня, Чжан Кай, де категорію, що вивчаємо, розглянуто як таку, що має континентальний і світовий рівні прояву; І. Іванової і А. Мізітової, Н. Клімової, Ю. Коваленко, у роботах котрих досліджено оперний театр як композиторське явище.

Мета статті – розробити систему тлумачень оперного театру як категорії української оперології.

Виклад основного матеріалу. Оперний театр – одна з найсуттєвіших категорій української оперології як науки про оперу. Багатозначність, множинність змісту, що вирізняє сутність цієї категорії у відповідній галузі українського музикознавства, відображується у властивій їй розвиненій змістовно-понятійній структурі. Об'ємний обсяг сенсів потребує систематизації змістовних рівнів, властивих осмислюваній категорії, введення до її тлумачення розвиненої понятійної системи, конкретизації значенневих масштабів та тлумачень, характерних для її понятійних рівнів. Така понятійна система

утворюється, зокрема, завдяки додаванню до провідної категорії додаткових визначень (наприклад світовий оперний театр, континентальний оперний театр, національний оперний театр, авторський оперний театр тощо). Багаторівневе вивчення категорії оперний театр потребує розробки методології вивчення: дослідження категорії «оперний театр» у процесі її розвитку потребує застосування історичного методу; тлумачення оперного театру як художнього явища й музикознавчої категорії (запропоновано у дисертації Чжан Кай) актуалізує введення системного й термінологічного, теоретичного і практичного підходів; дослідження оперного театру з погляду інтерпретаційного процесу зумовлює необхідність залучити методи й положення теорії комунікації до вивчення категорії «оперний театр» як того часопростору, у межах котрого здійснюються комунікативні процеси в оперному мистецтві.

1. У циклі наукових робіт М. Черкашиної-Губаренко [15–18] оперний театр осмислено як категорію історичного музикознавства, що дає змогу визначити етапи його розвитку та форм існування, передумови, причини й наслідки актуалізації його оновлень і криз.

2. Єдність історичного й теоретично-термінологічного підходів визначає тлумачення оперного театру як явища континентального та світового масштабів. Набуття оперним театром кінця ХХ – початку ХХІ століть світового масштабу, що спостерігаємо, зокрема, у єдності спільних процесів у репертуарній політиці, досвіді протистояння загальній кризі, взаємодії шляхів оновлення і збереження національних і понаднаціональних виконавських традицій. Наприклад, європейський і азійський оперні

театри в період глобалізованого часу-простору зберігають властиві їм форми функціонування.

Розгляд оперного театру як явища континентального та світового масштабів вирізняє дисертації представників одеської музикознавчої школи Ту Дуня [13] і Чжан Кай [19].

У кандидатській дисертації Ту Дуня (2010) актуалізовано континентальний ракурс до розкриття характерної теми сучасного музикознавства: Захід – Схід / Схід – Захід. Дослідження виконано на основі залучення методології порівняльного аналізу та принципу історичної синхронізації, завдяки котрим визначено сутність оперного принципу (13, 4–5). Встановлюючи паралелі розвитку оперного театру Китаю і Європи від початку історії до кінця ХХ століття, Ту Дуня окреслює специфіку «перетину якостей» у спільності «історичних шляхів, що направляються ритуально-міфологічними і філософсько-естетичними основами театральності» та спостерігаються в «епохально-стадіальній спільності ідей» [13, 5]. У ХХ столітті Ту Дуня визначає ознаки безпосередньої взаємодії і взаємовпливів «театральних накопичень Схід – Захід, Китай – Європа». Встановлюючи європейський генезис романтичних ідей в оперному мистецтві Сходу, Ту Дуня визначає відповідні аналогії, зокрема: єдність містеріальних і міметичних установок, спільність тяжіння до «романтичних колізій», спостерігаючи такі у важливій ролі в обох театрах образів «жінок-героїнь» і «міфологеми трікстера» та [13, 2], у втіленні китайським театром «романтичних колізій європейської опери») [13, 1].

Механізм формування понятійної системи навколо категорії оперного театру пов'язаний, зокрема, з деталізацією її загального змісту, виокремленням дефініцій, більш локальних за сенсом, що конкретизують її зміст, підкорених їй дефініцій. Важливого значення в процесі утворення понятійної системи навколо категорії оперного театру набув сучасний оперний театр, який Чжан Кай визначив як «художнє явище та категорію музикознавчого дискурсу». Дворівневий сенс, властивий сучасному оперному театру, зумовив застосування культурологічного, феноменологічного, термінологічного й інтерпретаційного методів дослідження.

Розробляючи зміст категорії «сучасний оперний театр», Чжан Кай підкреслив важливість залучення до цього процесу можливостей «сучасної фактографії <...> оперних театрів» [19, 2]. Сучасну фактографію

оперних театрів становлять: аналіз репертуару, осмислення історичного значення тих творчих персоналій, завдяки котрим утворюється історія оперного театру як художнього явища. Дефініцію категорії сучасного світового оперного театру Чжан Кай розробляє на основі встановлення найбільш значущих для його репертуару «зразків європейського оперного мистецтва», закономірностей формування «цілісної інтерпретативної моделі оперного театру як основи сучасної оперної творчої практики і реалізації художньо-естетичних концептів опери» [19, 2]. Урахування єдності «музикознавчого, композиторського, виконавського планів оціночних суджень та аналітичних підходів» у розробці категоріального змісту сучасний оперний театр потребує інтердисциплінарного розгорнення і темпоральної діалогічності (урахування часу написання опери й доби її театрального здійснення) [19, 9].

Сучасний оперний театр набуває значеннєвих масштабів *міждисциплінарної гуманітарної категорії* [19, 3], що зумовлено взаємодією в жанровому полі опери синтезу видів і засобів мистецтв, семантичною природою, структурно-композиційним процесом, а також остаточною конкретизацією в «оперній ролі» та «оперному голосі» [19, 5]. Передумовами створення вчення про сучасний оперний театр постають розробка теоретико-понятійної бази й відповідного термінологічного словника. Натомість осмислення сучасного оперного театру як художнього явища потребує усвідомлення його «творчо-практичного інтерпретативного значення», осмислення процесів «оперної концептуалізації», «оперної інтерпретації», «особистісного образу оперного артиста (співака)», властивої йому «синергійної природи» [19, 3]. Ознаками сучасного оперного театру як «найбільш усупільненої синтетичної форми художньої комунікації» [19, 1], «вершини художньо-діяльнісного синтезу», «цілісного соціохудожнього явища» [19, 5] Чжан Кай вважає вихід за межі національних локацій, утворення «міжнаціональних ... видів художнього діалогу» [19, 7], актуалізацію «не тільки європейського, а й континентального євразійського досвіду, а також – міжконтинентальних взаємодій» [19, 1]. Міждисциплінарність і міжконтинентальність дають змогу розглядати категорію сучасного оперного театру з інтертекстуальних позицій.

Оперний театр як категорія світового масштабу в українському музикознавстві набула тлумачення не тільки як наслідок

процесу глобалізації, але і як властивість образно-символічного, метафоричного художнього мислення Новітнього часу. Концепційно-метафоричний підхід до тлумачення категорії «світовий оперний театр» властивий дисертації А. Кириченко [7].

Актуальним завданням української оперології слід вважати розробку поняття «національний оперний театр» як виразу національної ментальності. Поняття «національний оперний театр» має набути свого визначення і послідовного розкриття на основі узагальнення відомостей про його історію, етапи розвитку, імен найвідоміших представників, логіки вибору сюжетів та складання на їх основі лібрето, властивостей оперної драматургії, режисерсько-сценічних рішень оформлення спектаклів. До понятійного обсягу категорії «національний оперний театр» органічно входить поняття національних оперних шкіл, що мають бути розглянуті як на рівні композиторського, так і виконавського мистецтва.

3. Логічним постає уведення до сучасної української оперології тлумачення категорії оперний театр як *summa summarum оперних проєктів* (як реалізованих, так і не завершених; як художніх, так і науково-критичних), сукупності художніх пошуків і закономірностей творчого мислення, втілення оперної поетики й естетики, сформованих у доробку певного композитора. У цьому випадку категорія оперного театру набуває авторського тлумачення, що потребує затвердження поняття *авторський оперний театр*, взаємопов'язаного з певним історичним і національним контекстом.

Оперний театр як сукупність оперних творів композитора, який створив власну художню концепцію, унікальні оперні поетику й естику, оперний стиль, пов'язаний з діяльністю геніїв опери: Монтеверді, Моцарта, Вагнера, Лисенка.

Як приклади усвідомлення значущості поняття авторського оперного театру в українській оперології наведемо праці, зокрема, І. Іванової і А. Мізітової [5], Н. Клімової [6], Ю. Коваленко [8].

До понятійної системи, сформованої навколо поняття авторського оперного театру, доцільно увести уявлення про його режисерську індивідуалізацію. Поняття *режисерський оперний театр* – закономірний наслідок розвитку «режисерського століття», що мав свої величні «плоди» в драматичному, а згодом – і в оперному мистецтві. Режисерський оперний театр набуває особливої актуалізації в

сучасному часо-просторовому контексті (тобто наприкінці ХХ – початку ХХІ століть). Проблемі сценічного втілення опери в сучасному режисерському оперному театрі присвячено статтю Н. Хілобок [14].

4. Оперний театр слід розглядати також як архітектурну споруду, що, як правило, має самостійну цінність у контексті міського «пейзажу», володіє унікальною історією створення і розвитку. Саме так, наприклад, прийнято розглядати Віденську державну оперу (Wiener Staatsoper, 1869), будівництво котрої пов'язано з іменами архітекторів А. З. фон Зікардсбурга й Е. ван дер Нюлля.

До поняття оперного театру в значенні архітектурної будови входить історія її створення в місті, що, завдяки їй набуває значення «оперного», усі ті легенди й міфи, що склалися в його стінах і навколо них; трагічні та кумедні події, що навіки увійшли до його історії; легендарні імена тих, хто в різні часи виступав на сцені Храму опери. До поняття оперного театру в його архітектурному значенні входять не тільки його тлумачення як цілісності, але й пов'язані з ним окремі знакові артефакти, що набули самоцінного значення (наприклад історія завіси, одного з ангелів або однієї з муз, або сюжетної композиції, що прикрашають його стелю, особливості та складності реконструкції, що відкрили раніше не відомі таємниці). Завдяки такій «деталізації» оперно-архітектурної будівлі відбувається її одухотворення, набуття нею індивідуалізації.

Важливо підкреслити функціонування оперного театру – архітектурного комплексу – як архетипового явища оперної культури й архітектури, індивідуалізованого втілення художньої думки майстра – творця оперно-театральної споруди. Культурний центр, художній заклад оперно-балетного мистецтва, призначений для здійснення репетиційного процесу та виконання оперних і балетних постановок, оперний театр – культурний об'єкт міста, архітектурний комплекс, де відбуваються не тільки оперні та балетні спектаклі, але й концерти різного роду, постановки драматичних творів і проведення кіносеансів, проходять виставки, мистецькі фестивалі та конкурси, а також урочисті громадські події. Призначення приміщення сучасного оперного театру виходить за межі лише постановочно-театральних оперно-балетних заходів, охоплюючи широкі ланки сучасного культурного життя. Як спеціальна архітектурна форма, частина міської семіотики оперний театр набуває значення фрагменту міського самопису, віддзеркалення історії міста.

Відповідаючи єдиному архетипу, оперний театр як архітектурний комплекс має численні індивідуалізовані форми, кожного разу набуваючи оригінального втілення національних і стильових уявлень щодо свого функціонального призначення, маючи власну історію, що складається з імен видатних митців оперного мистецтва, репертуарної політики, жанрово-стильових традицій і пріоритетів. Наприклад, історія оперно-театрального мистецтва України, представлена зірковим сузір'ям: Національним театром опери і балету України імені Тараса Шевченка (див.: [2; 4; 12]), Львівським національним оперним театром опери і балету імені Соломії Крушельницької, Одеським національним академічним театром опери і балету [10], Харківським національним академічним театром опери і балету імені Миколи Лисенка [9]. Вирізняється як загальними ознаками, зумовленими спільними процесами державо- та культуротворення, так і своєрідністю, продиктованою регіональною специфікою, а також тими творчими постатями, чий талант і майстерність сформували оригінальність оперно-театрального процесу, художніх подій і виконавських концепцій.

Враховуючи актуальність у сучасній оперології континентального підходу до вивчення категорії оперного театру, вважаємо доцільним звернутися до її тлумачення в китайській культурі кінця ХХ – початку ХХІ століть. Оперний театр новітнього Китаю як соціокультурний об'єкт та новітня архітектурна споруда, носій соціокультурної функції набуває значення центру мистецького життя країни, візитівки культурного ландшафту, реалій міської інфраструктури. Функціонування оперного театру в сучасній культуротворчій сфері Китаю віддзеркалює тенденції розвитку національної оперно-театральної інфраструктури.

5. Оперний театр постає також як «офіс», менеджерська система, де вирішують завдання організації праці, як колектив односторонців, спільна діяльність котрих зумовлює в підсумку налагоджений процес здійснення «творчого продукту» – оперного спектаклю. Вирішуючи спільну проблему «сучасності оперного мистецтва», «загального падіння інтересу публіки як до опери, так і взагалі до класичної музики» [3], оперні митці України, як і всього світу, шукають ефективні шляхи її подолання. Колектив оперного театру як об'єднання офісного типу, як своєрідний *колективний імпресаріо* вирішує низку проблем: «фінансових, кадрових, організаційних,

творчих», шукаючи шляхи подолання кризи, що спостерігається в «загальному падінні інтересу публіки як до опери, так і до взагалі класичної музики», а також «питання сучасності оперного мистецтва» [3]. Окреме значення в структурі категорії оперного театру як «колективного імпресаріо» набуває репертуарна та гастрольна політика, що він проводить. Вдале вирішення питань репертуарної і гастрольної політики оперного театру значною мірою сприяє успішності його діяльності, відвідуванню, самодостатності. Вивчення репертуарності як критерію сучасної оперної практики передбачає вивчення видів репертуару, аналізу репертуарної фактографії у творчій діяльності оперного театру (Чжан Кай).

Розглядаючи проблематику репертуарної політики в контексті міжнародного діалогу, Чжан Кай зосереджує увагу на аналізі репертуару, формуванні «жанрово-стильової парадигми світового оперно-творчого процесу, приділяючи особливе значення в репертуарній політиці світового оперного театру «репертуарним артефактам європейської опери», зумовлюючи останнє «універсальним символічним визначенням та застосуванням» [19] її історико-художньої генетики. Правомірність судження дослідника підтверджує аналіз репертуару сучасних китайських оперних театрів, у творчому діапазоні котрих європейська опера посідає чільне місце, поруч із пекінською народною оперою і китайською національною оперою. Тобто в репертуарі китайських оперних театрів ХХІ століття представлений як євразійський, так і міжконтинентальний рівні.

Наведені рівні тлумачення категорії оперного театру, навколо котрого формується розвинена понятійно-категоріальна система, мають бути безпосередньо пов'язаними зі своїм головним призначенням – слугувати мистецтву опери. Саме заради здійснення функції служіння і виникла вся багаторівнева система як предмет аналізу в цьому дослідженні.

Висновки. З метою реалізації мети дослідження в роботі із множини сенсів, властивих категорії «оперний театр», утворено цілісну понятійну систему, розроблено та запропоновано наукову парадигму тлумачень категорії «оперний театр». Надано систему тлумачень і функцій категорії української оперології «оперний театр», унаслідок чого визначено п'ять рівнів розуміння категорії, що вивчається. А саме як: категорія історичного музикознавства; континентального та світового масштабу; авторське явище (авторський оперний театр); архітектурна споруда, що

визначає поетику «оперного міста»; менеджерська система, утворена з метою вирішення організаційних завдань, що сприяють успішному представленню творчого продукту – оперного спектаклю. Встановлено, що категорію оперний театр вирізняє змістовно-функціональна подвійність як родова ознака; оперний театр постає як поле виявлення різних форм діалогу: міжнаціональної, темпоральної, топографічної, що зумовлює актуальність своєрідного «перекладу» оперного твору на рівні сценічної і вербальної мови (підтекст) у процесі його постановки в інших національно-континентальних умовах відповідно до національних традицій.

Література

1. Берегова О. М. Украинская опера начала третьего тысячелетия как зеркало современной музкоммуникации. *Сучасний оперний театр і проблеми оперознавства. Марині Романівні Черкашиній-Губаренко присвячується* : збірка наук. пр., присв. ювілею М. Р. Черкашиній-Губаренко. Київ, 2010. С. 13–52.
2. Богущкий Ю. П. Національний академічний театр опери і балету України імені Тараса Шевченка. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ, 2010. Т. 7. Мл – О. С. 309.
3. Бурнашов І. Ю. Оперне мистецтво України. Сучасні виклики (оглядова довідка за матеріалами преси та неопублікованими документами) / Міністерство культури України; Національна парламентська бібліотека України; Інформ. центр з питань культури та мистецтва ДЗК. 2013. Вип. 11/5. 25 с. URL: http://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematch_oglyadi/2013/operai3.Pdf (дата звернення: 13.02.2022).
4. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ, 2010. Т. 7. Мл – О. С. 309.
5. Иванова І. Л., Мізітова А. А. Оперний театр П. І. Чайковського в контексті загальноєвропейської традиції : метод. реком. до курсу історії світової музичної культури. Харків, 2005. 21 с.
6. Клімова Н. К. Оперний театр Клода Дебюссі: символістські аспекти організації : автореф. дис. ... канд. мистецтв.: 17.00.03. Київ, НМАУ, 2014.
7. Кириченко А. Д. Концепція «світового театру» в оперній творчості німецьких композиторів другої половини ХХ – початку ХХІ століття : автореф. дис. ... канд. мистецтв.: 17.00.03. Одеса, 2016. 16 с.
8. Коваленко Ю. Б. Оперний театр Сергія Слоніського у взаємодії з художньої традицією : автореф. дис. ... канд. мистецтв.: 17.0003. Харків, 2009. 19 с.

9. Милославський К., Івановський П., Штоль Г. Харківський національний академічний театр опери і балету імені М. В. Лисенка. Київ, 1965. 133 с.

10. Остроухова Н. В. Одесский оперный театр в историческом пространстве и времени : монография : в 3-х кн. Кн. 3. 1887–1926. Одеса : Астропринт, 2013. 659 с.

11. Сучасний оперний театр і проблеми оперознавства. Марині Романівні Черкашиній-Губаренко присвячується : зб. наук. пр. Київ, 2010.

12. Таміліна І. Є. Київський оперний театр у 80-ті роки ХІХ століття: антрепренери, репертуар, трупа : автореф. дис. ... канд. мистецтв.: 17.00.03 / НМАУ ім П. І. Чайковського. Київ, 2013. 17 с.

13. Ту Дуня. Паралелі художнього розвитку оперного театру Європи та Китаю : автореф. ... канд. мистецтв.: 17.00.03. Одеса : ОДМА ім. А. В. Нежданової, 2010. 16 с.

14. Хілобок Н. А. До проблеми сценічного втілення опери у сучасному режисерському оперному театрі. *Мистецтвознавчі записки*. Київ : Міленіум, 2014. Вип. 25. С. 191–198.

15. Черкашина-Губаренко М. Р. Деякі тенденції розвитку сучасного оперного театру. *Часопис*. 2009. № 4.

16. Черкашина-Губаренко М. Р. Європейський оперний театр нового тисячоліття: шляхи оновлення. *Часопис Національної музичної академії України*. 2008. С. 118–126.

17. Черкашина-Губаренко М. Р. Оперний театр у мінливому часопросторі. *Актуальні проблеми історичного музикознавства*. Харків : Акта, 2015. 392 с.

18. Черкашина-Губаренко М. Р. Оперний театр в просторі меняючогося мира: страницы оперной истории в картинках и лицах. К 100-летию Национальной музыкальной академии Украины им. П. И. Чайковского. К 200-летию со дня рождения Рихарда Вагнера : монография. Київ, 2013. 460 с.

19. Чжан Кай. Сучасний оперний театр як художнє явище та категорія музикознавчого дискурсу : автореферат дис. ... канд. мистецтв. / ОНМА імені А. В. Нежданової, 2017. 18 с.

References

1. Beregova, O. M. (2010). Ukrainian opera at the beginning of the third millennium as a mirror of modern musical communication. *Suchasnij opernij teatr i problemi operoznavstva. Marini Romanivni Cherkashinij-Gubarenko prisvjachuet'sja: zbirka naukovih prac', prisvjachena juvileju M. R. Cherkashinij-Gubarenko*. Kyiv [in Ukrainian].
2. Bohutskyi, Yu. P. (2010). Taras Shevchenko National Academic Opera and Ballet Theater of Ukraine. *Entsyklopediia istorii Ukrainy: u 10 t. / redkol: V. A. Smolii (holova) ta in.; Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy*. Kyiv. T. 7. Ml – O, 309 [in Ukrainian].
3. Burnashov, I. Yu. (2013). Opera art of Ukraine. *Suchasni vyklyky (ohliadova dovidka za materialamy presy ta neopublikovanymy dokumentamy)*. Ministerstvo kultury Ukrainy. Natsionalna

Parlamentska biblioteka Ukrainy. Inform. tsentr z pytan kultury ta mystetstva. DZK, 11/5, 25. Retrieved from: http://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematch_oglyadi/2013/opera13.Pdf [in Ukrainian].

4. Encyclopedia of the history of Ukraine: u 10 t. (2010) / redkol: V. A. Smolii (holova) ta in. ; Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. Kyiv. T. 7. MI – O, 309 [in Ukrainian].

5. Ivanova, I. L., Mizitova, A. A. (2005). P. I. Tchaikovsky's Opera Theater in the context of the European tradition. Metod. rekomendatsii po kursu istorii svitovoi muzychnoi kultury. Kharkiv, 21 [in Ukrainian].

6. Klimova, N. K. (2014). Claude Debussy's Opera House: symbolic aspects of the organization. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv, NMAU [in Ukrainian].

7. Kyrychenko, A. D. (2016). The concept of «world theatre» in the opera work of German composers of the second half of the 20th – beginning of the 21st century. Extended abstract of candidate's thesis. Odesa [in Ukrainian].

8. Kovalenko, Yu. B. (2009). Serhiy Slonimsky's Opera Theater in interaction with artistic tradition. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv [in Ukrainian].

9. Myloslavskyi, K., Ivanovskyi, P., Shtol, H. (1965). Kharkiv National Academic Theater of Opera and Ballet named after M. V. Lysenko. Kyiv [in Ukrainian].

10. Ostroukhova, N. V. (2013). Odessa Opera House in historical space and time. Monohrafiia v 3-kh knigakh. Kn. 3. 1887–1926. Odessa: Astroprynt [in Russian].

11. Modern opera theater and problems of opera research. Marina Romanivna Cherkashinii-Hubarenko is consecrated: zb. nauk. prats. (2010). Kyiv [in Ukrainian].

12. Tamulina, I. Ye. (2013). Kyiv Opera House in the 1980s: entrepreneurs, repertoire, troupe. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: NMAU im P. I. Chaikovskoho [in Ukrainian].

13. Tu, Dunia. (2010). Parallels of the artistic development of the opera theater of Europe and China. Extended abstract of candidate's thesis. Odesa, ODMA im A. V. Nezhdanovoi [in Ukrainian].

14. Khilobok, N. A. (2014). To the problem of stage implementation of opera in the modern director's opera theater. Mystetstvoznachnyi zapysky, 25, 191–198 [in Ukrainian].

15. Cherkashyna-Hubarenko, M. R. (2009). Some trends in the development of the modern opera theater. Chasopys, 4 [in Ukrainian].

16. Cherkashyna-Hubarenko, M. R. (2008). European opera theater of the new millennium: ways of renewal. Chasopys Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy, 118–126 [in Ukrainian].

17. Cherkashyna-Hubarenko, M. R. (2015). Opera theater in changing space and time. Aktualni problemy istorichnoho muzykoznavstva. Kharkiv: Akta [in Ukrainian].

18. Cherkashina-Gubarenko, M. R. (2013). Opera House in the Space of a Changing World: Pages of Opera History in Pictures and Faces. To the 100th anniversary of the National Music Academy of Ukraine named after P. I. Tchaikovsky. 200th anniversary of the birth of Richard Wagner: monografija. Kiev: Akta [in Russian].

19. Chzhan, Kai. (2017). Modern opera theater as an artistic phenomenon and a category of musicological discourse. Extended abstract of candidate's thesis. ONMA imeni A. V. Nezhdanovoi [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 07.10.2022
Отримано після доопрацювання 09.11.2022
Прийнято до друку 17.11.2022*